

Capitolul I

Instituții de teoria generală a dreptului și de drept constituțional ca propedeutică a dreptului internațional public

Considerăm atât util, cât și imperios necesar, ca prezentul demers științific să debuteze cu explicarea unor instituții fundamentale de teoria generală a dreptului și de drept constituțional, folosite în înțelegerea unor concepte ale dreptului internațional public.

Exprimăm, *ab initio*, lipsa pretenției de exhaustivitate în ceea ce privește tratarea propedeuticii dreptului internațional public, însă, nu acesta este dezideratul nostru în prezenta lucrare. Astfel, prezentăm în acest capitol, câteva instituții și noțiuni fundamentale ale disciplinelor teoria generală a dreptului și drept constituțional, care fără doar și poate, au aptitudinea de a constitui structura de bază a arhitecturii juridice pe care s-ar putea consolida propedeutica dreptului internațional public.

Secțiunea 1

Tipologia normelor

§.1. Definiții și importanța normelor

Ce sunt normele în general? Ce sunt normele sociale? Ce sunt normele de morală? Ce sunt normele juridice? Ce sunt normele religioase? Sunt întrebări de avangardă ale predictibilului demers științific care ne va clarifica definirea dreptului internațional public și poziția sa în Sistemul general de drept. Totodată, aceste întrebări, ne vor configura elemente privind evoluția Societății Internaționale din perspectiva dezvoltării informaționale, ca societate a viitorului bazată pe cunoaștere și pe transformarea acesteia într-un bun național și/sau al întregii omeniri, după caz.

Normele

Pentru a înțelege tipologia normelor, trebuie mai întâi să decriptăm ce este și cum poate fi definită norma în accepțiunea ei generală. În Dicționarul Explicativ al limbii române, norma reprezintă o *regulă, dispoziție etc. obligatorie, fixată prin lege sau prin uz; ordine recunoscută ca obligatorie sau recomandabilă*¹. Având în vedere cele de mai sus putem face câteva precizări terminologice în legătură cu alte denumiri și/sau sinonime date normei, cum ar fi: regulă, comandament, dispoziție, ordin, principiu.

Deosebit de interesant de stipulat este faptul că, indiferent de denumirea folosită, norma are un caracter obligatoriu, caracter surprins și fixat ori printr-o lege, ori prin uzitarea în mod repetat pe o perioadă însemnată de timp a acesteia (*cutuma*). Totodată, se desprinde ideea că

¹ Dicționarul explicativ al limbii române, 2009.

normele sunt capabile și au capacitatea și aptitudinea să creeze o anumită ordine. Această ordine trebuie să fie recunoscută ca obligatorie sau să fie cel puțin recomandabilă. În funcție de tipologia normei, vom putea desluși geneza forței obligatorii și chiar tipul de ordine creată de acestea. Cert este faptul că normele cer și impun în același timp o anumită conduită care își găsește reverberațiile în cadrul unei societăți date, într-un anumit mod sau altul.

Normele sociale

În ceea ce privește normele sociale, putem aprecia că acestea sunt într-o continuă metamorfoză și că sunt determinate și configurate de pretențiile unei majorități sociale, la un anumit moment dat, în varii domenii de activitate. Astfel ele pot fi regăsite în domenii precum: economic, juridic, religios, politic, militar etc. Fără a avea pretenția de a fi exhaustivi vom defini **normele sociale ca fiind acele reguli și principii generate, adoptate și implementate, la un anumit moment dat, de majoritatea unei societăți date, în sensul de a fi însușite în comportamentul individual sau de grup, cu scopul obținerii păcii sociale și a bunăstării societății respective.**

Putem afirma, fără teama de a greși, că normele sociale sunt emanația intrinsecă a unei societăți de referință care include totalitatea valorilor contopite într-o conștiință comună, ce are la bază experiența trecutului istoric și idealurile actuale și cele de perspectivă. Totodată, normele sociale contemporane și ale viitorului sunt și vor fi, indubitabil, și rezultatul interacțiunilor sistemice și de viziune atât la nivel național, cât și la nivel regional și internațional.

De aceea, afirmăm și credem cu tărie, fără a cădea în ispita criticii zonei politicului și chiar a politicianismului, că multe dintre accidentele de tip social își au geneza în importul de norme sociale de la alte societăți. Aceste norme nu se regăsesc nici ca natură și nici ca deziderat valoric în esența și/sau zonele abisale ale societății importatoare, fiind adoptate și implementate fără o pregătire prealabilă a acesteia din urmă.

Normele sociale, creația anumitor societăți, sunt din ce în ce mai expuse și în același timp afectate, din perspectiva efectelor generate, de impreviziunea datorată fenomenului Globalizării și procesului de tranziție către *Noua Economie*. Astfel, este imperios necesar, în cazul importului de norme sociale, pregătirea societății de adopție în sensul adaptării și naturalizării acestora și totodată de identificarea celor mai eficiente căi de compatibilizare sistemică.

Normele morale – morala

Deși se poate vorbi de clasificări și nuanțe diverse, ne vom concentra pe interesul demersului științific actual ce are la bază morala laică și cea religioasă. Despre cea religioasă vom discuta în contextul analizei normelor religioase. Din perspectiva laică, supunem atenției două definiții, și anume, cea a profesorului român de drept constituțional, Ioan Muraru, conform căreia „*Morala este în general definită ca o formă a conștiinței sociale, care reflectă și fixează, în principii și reguli, cerințele de comportare privind raporturile dintre indivizi, și dintre individ și colectivitate. Uneori este considerată ca o știință care ne învață regulile pe care trebuie să le urmăm pentru a face bine și a evita răul. Într-un cuvânt, morala implică norme și exigențe valorice*”². Conform celor de mai sus, este lesne de observat că în ceea ce privește morala, aceasta are la bază principii

² I. Muraru, E.S. Tănăsescu, *Drept Constituțional și Instituții Politice*, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 7.

și reguli care guvernează raporturile dintre indivizi și dintre individ și colectivitate. Se afirmă că morala ar fi chiar o adevărată știință care ne învață regulile de conformitate pentru a face bine și a evita răul, concluzionându-se că, de esență, morala implică norme și exigențe valorice.

Cea de-a doua definiție, conform Dicționarului Explicativ al limbii române (2009), *morala este ansamblul convingerilor, atitudinilor, deprinderilor reflectate și fixate în principii, norme, reguli, determinate istoric și social, care reglementează comportarea și raporturile indivizilor între ei, precum și dintre aceștia și colectivitate și a căror respectare se întemeiază pe conștiință și pe opinia publică;*³ și într-o altă accepțiune *morala este o disciplină științifică care se ocupă cu normele de comportare a oamenilor în societate*⁴.

Se poate observa că în configurația celor două definiții există elemente comune, de esență, care formează nucleul conceptului de morală. Cu toate acestea, în dimensiunea definiției a moralei, din perspectiva evolutivă, nu poate să lipsească elementul de noutate, fiind create în acest fel premisele unui model conceptual cu o geometrie variabilă.

Metamorfozele care afectează profilul comportamental al individului și produc efecte directe în paradigma societății din perspectiva moralității, determină în mod substanțial chintesența normelor de morală. În fapt, morala, din punct de vedere al exigențelor valorice, este afectată de factorii de influență ai societății, societate privită ca un adevărat incubator cu atribuții în identificarea, adoptarea și elevarea la nivel de exigență a noilor valori.

Cât de exigente sau nu trebuie să fie societățile în ceea ce privește viziunea asupra adoptării unor noi valori morale, și în ce măsură ele pot accepta schimbări radicale în acest sens, este discutabil. Cert este că în zilele noastre se forțează transformarea și adoptarea ca norme juridice a unor așa zise norme de morală care nu și-au efectuat stagiul de aprobare, însușire și exercițiu, în cadrul unei societăți date.

În faza incoativă, încercarea de transformare forțată generează opinii și fenomene cu aspecte evolutiv divergente în cadrul societăților. Totodată, se creează în mod voit riscul aparenței de cădere în desuetudine și chiar în derizoriu, a unor norme stabile de morală cu rezultate verificate în timp și efecte benefice pentru o societate dată (acelea care se dorește a fi înlocuite sau lângă care să se alipească așa zisele norme morale sau noile aspecte). Paradoxal este că, ulterior, din varii motive transformarea să se producă, cel puțin la nivel formal. Așa zisele norme morale în cauză sau noile aspecte, care au făcut anticameră timp îndelungat în vederea găsirii momentului propice pentru adoptarea și transformarea lor în norme juridice cu forță obligatorie, se prezintă societății date ca o nouă emanație a acesteia, care „trebuia să răspundă noilor provocări globale”, în vederea menținerii trendului actual integrativ și al sănătății sociale. În fapt, uneori, acest demers poate fi considerat un adevărat cal troian și să primească o solidă opoziție din partea unor segmente ale societății, chiar dacă inițiatorii sunt de bună credință.

Din această cauză, pentru aceste societăți, riscul apariției unei stări de neconformizare, în primă fază, iar ulterior chiar de nerespectare a legii, cu consecințe asumate care pot să degenereze în proteste și chiar mai grav, în mișcări sociale de masă, este unul este unul demn de luat în considerație și din perspectiva societății internaționale.

³ Dicționarul explicativ al limbii române, 2009.

⁴ *Ibidem.*

Suntem de părere că ceea ce ar trebui să caracterizeze acest proces de transformare, este toleranța societății, iar toleranța trebuie să fie precedată și permanent secundată de *educație*. Numai în acest mod, morala nu va fi doar un subiect de discuție, de bonton, ci va avea aptitudinea și vocația reală a unui factor de influență pentru elevarea și sănătatea socială la nivel național și internațional.

Se naște totuși întrebarea legitimă, conform căreia, *este just și/sau chiar moral un astfel de demers, pentru o societate dată?* Răspunsul poate consta într-o altă întrebare *care dintre normele morale au aptitudinea și capacitatea de a se transforma în norme juridice?* Pentru aceste răspunsuri trebuie parcurse și însușite și celelalte norme cu relevanță pentru demersul nostru științific, și anume cele juridice și cele religioase.

Normele juridice

Vom analiza în cele ce urmează norma juridică (comandamentul juridic), considerată *celula de bază a dreptului* și care se poate defini ca **aceea normă edictată și/sau sancționată de stat, generală, impersonală și obligatorie, menită să determine și să reglementeze ordinea socială printr-o conduită impusă și al cărei scop este îndeplinit și totodată asigurat, în caz de nerespectare, prin forța de coerciție statală**. Facem precizarea că în prezenta definiție cuvântul *sancționat* este folosit în sensul semantic de aprobare, confirmare, adoptare, întărire a legii etc. și nu în sensul de a aplica o anumită sancțiune.

Edificatoare și exhaustive, din perspectiva normei juridice, ni se par susținerile renumitului om de drept, *Hans Kelsen*, conform cărora *norma juridică se caracterizează prin cinci trăsături: imperativitatea, constrângerea, validitatea, ierarhizarea și eficacitatea*. Bunăoară, în timp ce norma juridică este un *imperativ*, prevederile sale fiind subordonate unei condiții, norma morală este un normativ categoric și necondiționat⁵.

Din perspectiva *constrângerii*, norma juridică ni se prezintă ca fiind configurată încă de la început cu această funcționalitate, fapt ce o diferențiază de norma morală prin organizare și specificitate.

A treia condiție a lui Kelsen în ceea ce privește existența normei juridice este *validitatea*, în sensul că aceasta provine din norma superioară, preexistentă, întrucât dreptul este constituit și configurat ca o disciplină sistemică.

A patra condiție derivă chiar din natura sistemică a dreptului, având un caracter ordonat și coerent, bazat pe niveluri juridice, constituite într-o *ierarhie piramidală*. În fapt, se consideră că orice sistem juridic este configurat sub forma unei ierarhii de relații normative.

O ultimă condiție impusă de Kelsen, ca o normă să fie juridică, este *eficacitatea*. Condiția necesară și suficientă a eficacității este completată și de o anumită cerință de eficiență și efectivitate.

În aceeași notă, apreciem ca foarte importantă și de interes, afirmația marelui jurist Georges Ripert care considera că *„nu există nicio diferență de domeniu, natură și scop între*

⁵ H. Kelsen, *Théorie pure du droit*, 2e éd., trad. Ch. Eisenmann, Dalloz, Paris, 1962.

*regula morală și cea juridică*⁶. Același autor susținea faptul că norma morală pătrunde în drept, într-un mod facil, cu ajutorul concepțiilor etice ale legiuitorului sau chiar ale unui judecător, iar în cel mai bun caz, patrulează la frontierele dreptului până găsește momentul prielnic de a pătrunde, de obicei atunci când legislația este lacunară și/sau contrară comandamentelor morale⁶.

Din economia afirmațiilor lui Kelsen, prezentate mai sus, se desprinde indubitabil întrebarea retorică, dacă dreptul este întotdeauna moral sau dacă o regulă morală este întotdeauna aplicabilă dreptului, fără a genera inechități datorate raportării la diferite repere morale, care nu pot avea aplicabilitate general valabilă.

În context, putem afirma totodată, că împărtășim opinia renumitului jurist francez François Génay, conform căreia elemente definitorii pentru norma juridică în comparație cu cea morală sunt sancțiunea, ideea de just și imperativul categoric, ce se regăsesc în conținutul normei juridice⁷.

Normele religioase

În ceea ce privește normele religioase, din perspectiva existențială a acestora ca un tot unitar, se poate vorbi de religii, diferențiate conceptual și într-un fel călăuzite de ideea de credință. Avem în vedere și subliniem faptul că nu există o religie ideală și nicidecum nu se poate pune semnul egal între religie și credință.

În dicționarul filosofic al lui François-Marie Arouet (Voltaire), din anul 1764, în dorința de a defini cât mai bine religia ideală, arăta că aceasta ar trebui să fie cât mai simplă cu putință; să fie mai mult morală și mai puțin dogmatică și să promoveze numai iubirea de Dumnezeu, dreptatea, toleranța și omenia⁸.

Iată cum, se observă ideea și dezideratul ca norma religioasă trebuie să fie suplă și simplă, astfel încât să emane și să exprime iubirea lui Dumnezeu și existența acestuia în tot și în toate, în toată complexitatea lui. Acesta este, în fapt, dezideratul sublim al oricărui Creator, de a-și vedea complexitatea Creației transpusă în cea mai simplă formă a ei.

Întotdeauna am apreciat legătura dintre cărțile religioase de căpătâi (Biblie, Coran, Tora) și Constituție, în general, pe care am transpus-o în următoarea afirmație *Constituția este Cartea de Căpătâi a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, așa cum Cartea de Căpătâi este Constituția religiilor*⁹.

Revenind la comandamentul juridic și la cel religios putem susține că nu de puține ori acestora li se atribuie denumirea de regulă. În fapt, în prezenta carte, norma, regula, comandamentul, exprimă aceeași valoare când aceasta este atribuită fiecărui domeniu conceptual, după caz, juridic, religios, moral, politic etc.

⁶ G. Ripert, *La règle morale dans les obligations civiles*, Libr. Générale de Droit & de Jurisprudence, 1925, Paris, p. 35.

⁷ F. Geny, *Science et technique en droit privé positif: nouvelle contribution à la critique de la méthode juridique*, Societe du Recueil Sirey, Paris, 1913.

⁸ O. Predescu, *Dialogul continuu*, Ed. Neverland, București, 2011, p. 199.

⁹ Facem precizarea că prin *Biblie* avem în vedere „Cartea de căpătâi” a oricărei religii.

Din perspectiva similitudinilor și trăsăturilor comune ale normei juridice și ale celei religioase, putem puncta forța obligatorie, deși din punct de vedere al genezei acestei forțe există o diferență substanțială. Bunăoară, când vorbim de norma juridică, constrângerea se realizează prin factori externi, mai precis prin forța de coerciție a statului (pentru subiectele de drept intern) și/sau a statelor, după caz a unor organizații internaționale cu vocație regională sau mondială (pentru subiectele de drept internațional public). În cazul normei religioase, putem vorbi de o auto-constrângere sau de o constrângere bazată pe autosugestie și completată de superstiție.

Totodată, comun pentru regula juridică și pentru cea religioasă ar fi momentul în care omul ia contact cu acestea. Considerăm facil de observat că decalogul ar fi *rugăciunea socială* pe care din fragedă pruncie ne-o însușim prin grija apropiaților noștri.

În concluzie, omul supus comandamentelor religioase și juridice trebuie să-și însușească o atitudine socială corespunzătoare. Religiiile vor trebui să se confrunte cu realitatea și nu vor putea supraviețui decât într-o compatibilitate perfectă cu știința în general și cu științele vieții în special¹⁰.

O precizare care se desprinde din integralitatea celor expuse mai sus, pe care ar trebui să o tratăm cu atenția cuvenită și din perspectiva dreptului internațional public, *constă în aceea că anumite norme religioase și morale au fost de-a lungul timpului transformate și consacrate în norme juridice, care în totalitatea lor creează sistemele de drept.*

Secțiunea 2

Dreptul – origine și factori de configurare

Existența dreptului ca modalitate de reglementare a relațiilor sociale din punct de vedere juridic este legată de momentul în care individul, dintr-o anumită perspectivă, și societatea, dintr-o alta, au realizat că pot fi titulari de drepturi și obligații. Desigur că în ceea ce privește dimensiunea științifică a dreptului aceasta trebuie analizată având în vedere sistemele juridice naționale, specificul normelor juridice care stau la baza relațiilor sociale, diversitatea ramurilor juridice aflate într-un anumit sistem de drept.

Este interesant de observat că încă din cele mai vechi timpuri, specialiștii din diferite țări au încercat să definească dreptul, însă așa cum a fost unanim acceptat, acest lucru a fost și este destul de dificil de realizat. În trecut, multe din definiții au avut la bază dictoanele în limba latină lansate de juriștii romani, pe care au încercat să le transpună și să le adapteze, încercând o configurare cât mai clară a elementelor cuprinzătoare pentru o definiție cât mai exhaustivă a dreptului.

Dificultatea însă nu privește identificarea elementelor pentru a defini dreptul ci descrierea cât mai exactă a funcțiilor sale sociale și a scopului efectiv. S-a apreciat ca fiind de chintesență că dreptul ordonează acele relații sociale care au o relevanță maximă pentru guvernanți și guvernați.

¹⁰ N. Vlădoiu, *Libertăți fundamentale versus comandamente religioase (articol susținut în cadrul seminarului științific Religie și Constituție*, publicat în Vol. *Religie și Constituție*, Ed. Hamangiu, București, 2009.

Din această perspectivă, pe de-o parte se realizează interesele generale ale societății iar pe de altă parte cele ale indivizilor, ținându-se cont de poziția consensuală dintre cele două categorii. Din acest punct de vedere, dreptul este prezentat ca un ansamblu de norme juridice existente într-o societate dată, norme juridice indispensabile pentru viața socială (dreptul obiectiv).

Desigur că se poate avea în vedere și o altă accepțiune a dreptului care rezidă din posibilitatea recunoscută unei persoane juridice sau unei persoane fizice, prin lege, de a da, a face sau a nu face ceva sau de a pretinde altuia să dea, să facă sau să nu facă ceva, precum și posibilitatea anumitor autorități publice de a sancționa încălcările sau nerespectarea legii de către orice persoană fizică sau juridică (dreptul subiectiv).

Ab initio dreptul a fost înțeles ca având o funcție socială coordonatoare din punct de vedere al relațiilor sociale existente în cadrul unei societăți. Acest lucru s-a materializat prin drepturi și obligații deopotrivă derivate din acțiuni ale indivizilor sau ale autorităților publice.

Ca o concluzie, putem arăta că acțiunea oamenilor și faptul social au precedat apariției dreptului, ideii de dreptate, ideii de ordine etc. Totodată, putem afirma că normele juridice s-au născut din interesul colectivității de a pune o anumită ordine într-o societate dată, acestea fiind un rezultat benefic din perspectiva socială, rod al unor expertize de soluționare repetată a unor conflicte. Acest fapt este valabil și pentru raportul relațional societatea internațională – drept internațional public.

Soluționarea conflictelor generate într-o societate dată și rezultatul benefic al acestui exercițiu pentru colectivitate a reclamat ulterior ideea de ordine.

Așa cum bine a precizat profesorul român de drept internațional penal, Vintilă Dongoroz, ordinea presupune deci – o sumă, un ansamblu, un complex de reguli care să conțină în ele atât prescripțiuni privind conduite (precepte), cât și măsuri privind represiunea socială (sanțiuni)¹¹.

Atunci când analizăm o societate dată din perspectiva sistemului de drept, trebuie să ne raportăm la dimensiunile materială, socio-politică și chiar spirituală, deoarece acestea se materializează și influențează procesul de legiferare, fiind considerate adevărați factori de configurare¹².

Profesorul român de teoria generală a dreptului, Nicolae Popa¹³, grupează factorii de configurare a dreptului în trei mari categorii și anume cadrul natural; cadrul social-politic și factorul uman.

Distinsul profesor afirma că eficiența acțiunii dreptului este legată de funcționarea unor mecanisme psihosociale complexe, căruia legiuitorul le dă satisfacție, prefigurând prin normele de drept, variante de comportament considerate utile atât din punct de vedere al colectivității cât și din punct de vedere individual¹⁴.

¹¹ V. Dongoroz, *Drept Penal*, Ed. SOCEC & Co., București, 1939, p. 139.

¹² A se vedea și C. Ionescu, *Principiile fundamentale ale Dreptului (aspecte istorice)*, în *Studii și cercetări juridice* nr. 3/1988.

¹³ N. Popa, *Teoria Generală a Dreptului*, Ed. Actami, București, 1996, pp. 44-46.

¹⁴ *Ibidem*, p. 70.

§.1. Definiții și rolul dreptului

În literatura juridică de specialitate au fost oferite mai multe definiții dintre care o să redăm câteva, astfel cititorul să înțeleagă din perspectiva mai multor opinii și viziuni, ceea ce se înțelege prin drept.

Marele profesor român Vintilă Dongoroz arăta că „dreptul nu este decât un ansamblu (un sistem) de reguli de conduită impuse de puterea publică, menite să asigure ordinea în societate”¹⁵.

Într-o altă opinie, autorul român Eugeniu Speranția arăta că „dreptul este un sistem de norme de acțiune socială, rațional armonizate și impuse de societate”¹⁶. Același autor arăta că „dreptul poate fi definit ca un sistem deductiv de norme sociale destinate, ca printr-un maximum de justiție realizabilă, să asigure un maxim de socialitate într-un grup social determinat”¹⁷.

Mai recent, profesorul român Nicolae Popa considera dreptul ca ansamblul regulilor asigurate și garantate de către stat, care au ca scop organizarea și disciplinarea comportamentului uman în principalele relații din societate, într-un climat specific manifestării coexistenței libertăților, apărării drepturilor esențiale ale omului și justiției sociale¹⁸.

O altă definiție interesantă a dreptului constă în aceea că „edictarea dreptului are la bază voința generală a unei colectivități de reglementare normativă a relațiilor sociale, norma juridică fiind expresia concretă a acestei voințe. Respectarea normei este asigurată la nevoie prin forța de constrângere a statului. Așadar, conceptul de drept presupune ideea de constrângere dar și împuternicirea de a constrânge”¹⁹.

După cum poate fi dedus din definițiile de mai sus, câteva elemente sunt comune și dreptul nu ar putea fi definit în afara existenței acestora.

Profesorul emerit al Facultății de Drept din București Ioan Muraru susținea că „dreptul a apărut odată cu statul, având ca geneză aceleași cauze, de aceea pot fi și explicate mult mai bine împreună”. Mai spunea că „statul și dreptul sunt strâns legate, se sprijină și condiționează reciproc”²⁰. Am putea adăuga că esența acestei definiții este valabilă și pentru relația Societate internațională – drept internațional public.

Ne raliem întru-totul celor mai sus menționate și arătăm că, în opinia noastră, **dreptul este acel sistem cu o geometrie variabilă, constituit din totalitatea normelor edictate și/sau sancționate de stat, care au ca scop organizarea și disciplinarea conduitei umane în relațiile sociale, și a căror nerespectare și încălcare duce la nevoia de restabilire și conformare prin forța de coerciție statală.**

În ceea ce privește rolul dreptului, acesta derivă din nevoia de ordonare și disciplinare a relațiilor dintre oameni, care este rodul normelor juridice ce impun indivizilor modele

¹⁵ A se vedea V. Dongoroz, *op. cit.* p. 8.

¹⁶ E. Speranția, *Principiile fundamentale de filosofie juridică*, Institutul de arte grafice „Ardealul”, Cluj, 1936, p. 8.

¹⁷ *Idem*, *Introducere în filosofia dreptului*, Ed. Tipografia Cartea românească, Cluj, 1946, p. 373.

¹⁸ N. Popa, *op. cit.*, p. 97.

¹⁹ I. Kant, *Scrieri moral-politice*, traducere de Rodica Croitoru, Ed. Științifică, București, 1991, p. 90; A se vedea și lucrarea „*Metafizica moravurilor*” a aceluiași autor.

²⁰ A se vedea I. Muraru, E.S. Tănăsescu, *op. cit.*, p. 4.

comportamentale. Mai precis, rolul dreptului constă în aptitudinea și capacitatea legiuitorului de a configura reguli de conduită general obligatorii atât pentru indivizi, priviți separat sau în grup, cât și pentru organismele care exercită autoritatea publică suverană, cu respectarea anumitor principii și criterii.

Profesorul român de drept Paul Negulescu, arăta că dreptul este totalitatea normelor prin care se delimitează interesele fiecăruia și ale tuturor, sub amenințare de constrângere, pentru care să facă posibilă viața socială²¹.

După cum se poate observa, dreptul nu poate să fie redus la funcția primară de configurare și ordonare a relațiilor sociale potrivit unui model de conduită, dezirabil unei colectivități determinate.

Dreptul are ca rol intervenția în reglementarea circuitului civil, în procesul producției, repartiției și schimbului de produse al serviciilor etc²².

Foarte interesant este de menționat rolul dreptului ca o garanție a cetățenilor împotriva abuzurilor guvernanților, și totodată, stabilirea rolului acestuia ca factor determinant al progresului²³.

Secțiunea 3

Precizări privind dreptul natural și dreptul pozitiv

Nu vom insista cu foarte multe amănunte din perspectiva acestei clasificări, însă este bine de menționat faptul că distincția își găsește importanța în geneza normelor juridice. Bunăoară, dreptul natural are în vedere concepția filozofică conform căreia anumite norme își au rădăcinile în divinitate sau în natură și pe cale de consecință, omul nu poate să le aducă vreo atingere sau să le metamorfozeze. Conform unei opinii, dreptul natural are caracter universal și este imuabil, el având capacitatea de a fi transmis de la o etapă la alta a dezvoltării statului²⁴.

Despre dreptul natural se spunea că nu este nici legea, nici idealul legii; El este regula supremă a legislației, iar dacă legiuitorul nu va ține cont de acest fapt, va emite legi nedrepte sau rele²⁵.

În ceea ce privește dreptul pozitiv, acesta este definit ca totalitatea normelor juridice, în vigoare la un anumit moment dat, într-un sistem de drept relevant.

Secțiunea 4

Precizări privind dreptul public și dreptul privat

O altă clasificare realizată încă din perioada dreptului roman, este cea privind dreptul public și dreptul privat.

²¹ P. Negulescu, G. Alexianu, *Tratat de Drept Public*, Vol. I, Casa Școalelor, București, 1942, pp. 3-4.

²² A se vedea N. Popa, *op. cit.* p. 62.

²³ A se vedea C. Ionescu, *op. cit.* p. 21.

²⁴ A se vedea C. Cadoux, *Droit constitutionnel et institutions politiques*, Cujas, Paris, 1973, pp. 21-23.

²⁵ A se vedea M. Planiol, *Traité Élémentaire de droit civil français*, Paris, 1925, vol. I, p. 3 (definiție citată de P. Negulescu, G. Alexianu, *op. cit.*, p. 8).

Despre dreptul public s-a materializat ideea conform căreia acesta guvernează interesul general. Raporturile juridice de drept public au ca dominantă voința statului și a colectivităților publice. De fapt, dreptul public este alcătuit din normele juridice care privesc statul, colectivitățile publice și totodată raporturile lor cu persoane particulare. Facem precizarea că aceste raporturi trebuie să reprezinte prerogativele subiectelor de drept public.

Dreptul privat este cel guvernat de normele juridice aplicabile persoanelor fizice sau persoanelor juridice de drept privat, și bineînțeles, raporturilor dintre acestea. Nu este dezirabil a se face o separație rigidă între cele două mari părți ale dreptului deoarece ele sunt părți ale aceluiași sistem de drept, având multe trăsături comune, izvoare comune și, așa cum vom observa, chiar existența raporturilor cu dublă natură juridică.

Potrivit obiectului de reglementare, dreptul public este format din dreptul constituțional, drept penal, drept administrativ, drept financiar și drept internațional public.

În ceea ce privește dreptul privat, avem ca principale ramuri: dreptul civil, dreptul muncii, drept procesual civil, drept procesual privat etc.

După cum s-a putut observa, ceea ce diferențiază cele două categorii de drepturi este chiar natura intereselor ocrotite de acestea și scopul urmărit de cele două categorii.

Secțiunea 5

Precizări privind dreptul obiectiv și dreptul subiectiv

Așa cum am mai menționat, categoria drept cunoaște două accepțiuni, și anume: **dreptul obiectiv și dreptul subiectiv**.

În ceea ce privește dreptul obiectiv, acesta își poate regăsi definiția în sintagma *Ius est ars boni et aequi*, sintagma pe care romanii o foloseau când voiau să spună despre **drept că este arta binelui și a echității**.

Din acest punct de vedere, dreptul este prezentat ca un ansamblu de norme juridice existente într-o societate dată, norme juridice indispensabile pentru viața socială. Mai precis, dreptul obiectiv reprezintă ansamblul integral al regulilor de conduită edictate și/sau sancționate de stat, reguli ce exprimă voința suverană a poporului și a căror nerespectare și încălcare se restabilește prin forța de coerciție statală.

Din perspectiva dreptului subiectiv arătăm că această accepțiune rezidă din posibilitatea recunoscută unei persoane fizice sau juridice, prin lege, de a da, a face sau a nu face ceva sau de a pretinde altuia să dea, să facă sau să nu facă ceva, precum și posibilitatea anumitor autorități publice de a sancționa încălcările sau nerespectarea legii de către orice persoană fizică sau juridică. *Ab initio*, dreptul a fost înțeles ca având o funcție socială coordonatoare din punct de vedere al relațiilor sociale existente în cadrul unei societăți. Acest lucru s-a materializat prin drepturi și obligații deopotrivă derivate din acțiuni ale indivizilor sau ale autorităților publice.

Secțiunea 6

Specificitatea raportului juridic de drept constituțional

§.1. Noțiunea raportului juridic de drept constituțional

O primă întrebare care se ridică în vederea fixării noțiunii de raport juridic de drept constituțional, ar fi: dacă toate relațiile sociale devin raporturi juridice? Acest aspect, având în vedere că, în doctrina de profil, raporturile juridice sunt definite ca fiind relații sociale reglementate și orânduite de norme de drept.

În context, în strânsă legătură cu această întrebare, trebuie analizat dacă toate raporturile juridice sunt raporturi de drept constituțional? Considerăm că un răspuns eficient și clar ar îmbracă forma, conform căreia, numai unele din totalul relațiilor sociale devin raporturi juridice, iar din multitudinea relațiilor existente într-o societate dată, numai o anumită parte din ele ajung să fie guvernate de norme de drept, obținând astfel aptitudinea de a deveni raporturi juridice. Cu atât mai puțin este posibil ca toate raporturile juridice să fie considerate raporturi juridice de drept constituțional.

Nu trebuie să cădem în capcana conform căreia existența reglementărilor generale de drept constituțional în Legea fundamentală și poziția lor supraordonată, în raport cu alte ramuri de drept, ar duce la concluzia că marea majoritate a raporturilor juridice formate, sunt de drept constituțional.

Astfel, dacă am luat în considerație că acele relații sociale, guvernate de norme de drept, au vocația, capacitatea și aptitudinea de a crea raporturile juridice, pe cale de deducție logică, raporturile juridice de drept constituțional pot fi identificate ca acele relații sociale reglementate de normele dreptului constituțional.

Pentru o fixare completă a noțiunii raportului juridic de drept constituțional, trebuie să identificăm obiectul normelor de drept constituțional, având în vedere specificul acestora.

În literatura românească de specialitate găsim susținerile profesorului Ioan Muraru, pe această temă, conform cărora **„elementul comun și propriu doar relațiilor sociale care formează obiectul de reglementare al dreptului constituțional este faptul că ele apar în procesul instaurării, menținerii și exercitării stărilor de putere”**²⁶. Desigur, trebuie precizat că și distinsul profesor recunoaște că se întâmpină anumite dificultăți în încercarea stabilirii obiectului de reglementare al dreptului constituțional.

O altă opinie ce se regăsește în doctrina românească aparține profesorului român de drept constituțional Ștefan Deaconu, care menționează că **„normele dreptului constituțional sunt acelea care se referă la organizarea și funcționarea statului, la modul de alegere, numire și formare a organelor statale, la modul de funcționare și de relaționare a diferitelor instituții ale statului, precum și la modul de instituire și garantare a drepturilor fundamentale ale cetățenilor”**²⁷.

După cum se poate observa, ambele opinii sunt intrinsec legate de puterea statală, în fapt aceasta fiind baza și chintesența obiectului raportului juridic de drept constituțional.

²⁶ I. Muraru, E.S. Tănăsescu, *op. cit.*, p. 15.

²⁷ S. Deaconu, *Drept Constituțional*, ed. 3, Ed. C. H. Beck, București, 2017, p. 20.